

УДК 658.628.011.1

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-15

ДРАЖНИЦЯ С. А.
ORCID ID: 0000-0001-5390-1054
e-mail: sergiyd76@gmail.com

ДРАЖНИЦЯ О. С.
ORCID ID: 0000-0003-0443-1273
e-mail: zirka031203@gmail.com
Хмельницький національний університет

ТОВАРОЗНАВЧІ АСПЕКТИ СТРАХОВОГО ЗАПАСУ ТОВАРІВ В МАГАЗИНІ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ ТА ФОРМУВАННЯ

У статті автори конкретизують суть та значення страхового запасу товарів в магазині як основного резерву забезпечення стабільності асортименту товарів магазину та безперервності його ефективного функціонування. Автори наводять узагальнене визначення страхового запасу товарів в магазині, умови його формування та фактори впливу на розмір страхового запасу. Також авторами наведено необхідність та методику розрахунку розміру страхового запасу товарів в магазині і управління ним, залежно від специфіки самих товарів та їх характеристик із наведенням відповідних прикладів.

На основі проведеного аналізу авторами запропоновано модель комплексного аналізу страхових товарних запасів магазину за їх постачальниками та обсягами продажу, а також наведено практичні рекомендації економії оборотних коштів на страхових запасах товарів.

Ключові слова: товар, товарні запаси, страховий запас товарів, асортимент товарів.

SERHII DRAZHNYTSIA, OLEH DRAZHNYTSIA
Khmelnitskyi National University

COMMODITY ASPECTS OF THE INSURANCE STOCK OF GOODS IN THE STORE: FEATURES OF CALCULATION AND FORMATION

The main prerequisite for the stability and continuity of trade is the formation of optimal inventories of trade entities and their effective management. It depends on how much the range of goods of the store will meet the demands of consumers, and hence the social and economic efficiency of the store. However, excessive, irrational accumulation of inventories by the business entity leads to "freezing" of working capital and reduce their turnover, which in turn reduces the efficiency of their use and profitability of the store as a whole. In addition, inventories and their volume in the trading company are influenced by a number of factors, including the characteristics of the commodity characteristics of the goods themselves.

Thus, given the peculiarities of economic activity of trade entities at the present stage of national and world economy, including those caused by the global pandemic Kovid-19 and the post-quarantine period, it is extremely important to ensure the smooth functioning of trade entities through the formation and effective management insurance stock.

Thus, the competent formation and management of insurance stocks of goods in the store, including taking into account the commodity characteristics of the goods themselves, provides retailers with stable and uninterrupted trade. and unavoidable costs that do not always pay off. Therefore, we offer the following steps to save on the insurance reserve: increase or decrease the planning horizon or supply frequency, increase supplier discipline, aggregate data on several product items, increase the number of available statistics over time through sales statistics, aggregate sales history by several warehouses. These methods will help reduce the amount of excess inventory in the warehouse, without compromising the quality of service, sales and peace of mind of the entrepreneur.

Keywords: goods, inventory, safety stock of goods, assortment of goods.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Головною передумовою стабільності та безперервності торговельної діяльності є формування оптимальних товарних запасів суб'єктами торгівлі та ефективне управління ними. Від цього залежить наскільки буде відповідати асортимент товарів магазину запитам споживачів, а відтак і соціальна та економічна ефективність функціонування магазину. Проте, надмірне, не раціональне накопичення товарних запасів господарюючим суб'єктом призводить до «заморожування» оборотних коштів та зниження їх оборотності, що, у свою чергу, знижує ефективність їх використання та прибутковість діяльності магазину в цілому. Окрім того, на товарні запаси та їх об'єм в торговельному підприємстві впливає ряд факторів, серед яких особливості товарознавчих характеристик самих товарів.

Таким чином, враховуючи особливості господарської діяльності суб'єктів торгівлі на сучасному етапі розвитку національної та світової економіки, в тому числі і викликані світовою пандемією ковід-19 та посткарантинного періоду, надзвичайно актуальним питанням є забезпечення безперервності функціонування суб'єктів торгівлі через формування та ефективне управління страхового товарного запасу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Товарні запаси в торгівлі були об'єктом дослідження ряду профільних науковців, серед яких Ігор Мішук, Віктор Апопій, Юрій Хом'як, Степан Рудницький, Сергій Дражниця та багато інших. У працях зазначених авторів визначено суть та фактори формування і управління товарними запасами, описано основні методи і критерії розрахунку обсягів товарних запасів в торговельних підприємствах різного типу,

методи їх аналізу та управління тощо. Проте, сучасні реалії функціонування національної економіки в цілому та суб'єктів роздрібного ринку зокрема, часто унеможливають використання у повній мірі пропонованих інструментів та методів, заставляють господарюючі суб'єкти діяти спонтанно, управляти товарними запасами в ручному режимі без врахування товарознавчих особливостей самих товарів. Це негативно впливає на ефективність функціонування торговельних підприємств і може призвести до їх банкрутства. Тому дослідження покликане сформулювати визначення, обґрунтувати необхідність та запропонувати методи розрахунку і аналізу страхового товарного запасу в роздрібних торговельних підприємствах.

Формулювання цілей статті

Метою дослідження є визначення суті та ролі страхового запасу товарів в магазині для забезпечення стабільної і ефективної його роботи, а також умов його формування, факторів впливу та методів розрахунку і аналізу.

Для досягнення зазначеної мети було визначено наступні завдання:

- вивчення і визначення суті страхових товарних запасів в магазині, а також їх необхідності для забезпечення стабільності ефективного його функціонування;
- визначення умов формування і факторів впливу на розмір страхових товарних запасів і оптимального методу їх розрахунку;
- формування ефективної моделі аналізу страхових запасів товарів в магазині і практичних рекомендацій економії оборотних засобів на них.

Виклад основного матеріалу

Як вже зазначалось, основною умовою забезпечення оптимального асортименту товарів в магазині протягом його функціонування та стабільності і безперервності задоволення потреб споживачів є формування та ефективне управління товарними запасами [1]. Проте, формування надмірних товарних запасів та неефективне управління ними призводить до неефективного використання оборотних коштів, зниження прибутковості діяльності суб'єкта торгівлі та навіть банкрутства. Окрім того, невизначеність та нестабільність соціально-економічного стану, викликані світовою пандемією ковід-19 та у посткарантинний період, а також товарознавчі особливості характеристик самих товарів диктують необхідність нестандартного підходу щодо формування та управління товарними запасами.

Класифікація товарних запасів налічує багато позицій, серед яких стратегічні, тактичні, робочі, нормативні тощо. Але у разі настання непередбачуваної ситуації (непрогнозовані стрибки попиту, збої виробництва і постачання тощо), виникає необхідність формування страхового запасу товарів, аби уникнути дефіциту товарів на складі та незручностей у спілкуванні із покупцями.

Страховий запас – це товари, які зберігаються на складі та використовуються у непередбачених ситуаціях, таких як різке підвищення попиту на товар чи затримка постачання. Такий запас дозволяє безперервно здійснювати продаж.

Страховий запас може знадобитися у таких випадках: коливання попиту на продукцію, порушення термінів постачання постачальником, порушення обсягів постачання постачальником, збої у виробничому циклі під час замовлення на виробництві, тощо.

На розмір страхового запасу впливають наступні фактори: варіативність обсягів попиту, варіативність інтервалів між точками виникнення попиту, помилки прогнозування, місткість складу, терміни придатності продукції, обсяг продажу, частота доставки продукції від постачальника і інші [2].

Як зазначалось, страховий запас важливий для підтримки безперервної роботи магазину та утримання продажів на необхідному рівні. Маючи страховий запас, підприємець завжди впевнений, що товарів на складі вистачить до наступного постачання. Але водночас не можна надмірно затоварювати склад, оскільки зайві запаси можуть генерувати збитки. Відбувається це за рахунок великих витрат на оренду складу, великої кількості комірників, кожному з яких потрібно платити зарплату, недобросовісних працівників, які допускають крадіжки незатребуваних на даний момент товарів, продуктів з обмеженим терміном придатності, які так і залишаються незатребуваними, «заморожування» коштів у запасах, що не обертаються. Тому важливо не просто мати страховий запас, а й мати мінімально необхідний запас, щоб уникнути затоварювання та збитків. І тому потрібно навчитися правильно розраховувати величину страхового запасу. Найпоширенішими сьогодні способами розрахунку розміру страхового запасу є наступні [3].

Розрахунок страхового запасу як відсотка від попиту під час виконання замовлення. Для розрахунку використовується середній попит за день, помножений на дні між поставками. Формула розрахунку наступна:

$$CЗ = \text{Середній попит за період} \cdot \text{Кількість періодів між поставками}$$

Розрахунок запасу на основі обсягу одноденного товарообороту. Для розрахунку береться довільний відсоток (на думку власника) та множиться на обсяг продажу між поставками. Формула розрахунку наступна:

$$CЗ = (X\% \cdot V_{\text{продаж}}) / 100\%$$

Визначення рівня страхового запасу в ручну. Найчастіше страховий запас задається вручну, інтуїтивно.

В будь-якому випадку рано чи пізно настає момент необхідності варіювання (управління) страховим запасом. Не всі товари на складі вимагають високого рівня запасів. Для деяких можна знехтувати формуванням запасів, щоб уникнути необоротності, а деякі товари, навпаки, завжди мають бути в наявності. Розглянемо категорії товарів (товарознавчий аспект), що потребують певних рівнів страхових запасів.

Товари, які вимагають майже 100-відсоткового рівня запасів – це товари, які завжди мають бути в наявності, наприклад, папір у канцелярському магазині або хліб у продуктовому. Відсутності таких товарів допускати не можна, тому їх страховий запас може бути більшим.

Нерегулярно споживаний товар – для таких товарів необхідно відслідковувати динаміку споживання за періодами, наприклад, по місяцях, та робити запаси відповідно до минулого досвіду. Це можуть бути сезонні товари, які продаються добре лише у певні місяці року.

Товари з незмінним часом виконання замовлення – існують товари, які зазнають коливань за часом доставки, наприклад, з вини постачальника, або через тривалий і не завжди передбачуваний цикл виробництва. Такі товари потребують більшого запасу.

Високорентабельні товари – вид товарів, які приносять великий прибуток. В даному випадку страхові запаси мають бути більшими, щоб не упустити жодного продажу. Недоліки утримання цих запасів з великою ймовірністю покриваються прибутком від продажів.

Таким чином, у суб'єкта торговельного бізнесу виникає питання, чи може він собі дозволити формування страхового запасу і яким має бути його розмір, аби не «заморозити» в товарних запасах оборотні засоби та не стати боржником перед постачальниками товарів? Щоб відповісти на це питання, потрібно провести аналіз товарів у розрізі постачальників (QRS) і в розрізі прибутку, що приноситься, або обсягу продажів (ABC). Критерій другого аналізу компанія вибирає залежно від особливостей діяльності [4, 5].

Суть QRS-аналізу – виявити товари, «зависання» яких на складі не коштуватиме компанії власних оборотних коштів досить довгий час. І навпаки. Суть ABC-аналізу в даній ситуації (а його проводити можна за різними критеріями та з різною метою) – визначити товари з найбільшим попитом чи найбільшою оборотністю.

Умовно розділимо товари за постачальниками на три групи: Q, R і S. У групу Q потраплять товари, постачальники яких самі вкладаються (інвестують) у товар, який купує наша компанія. Іншими словами, відстрочка з оплати така, що компанія встигає продати товар цих постачальників і використовувати отримані кошти для придбання інших товарів ще до настання терміну оплати заборгованості. У групу R потраплять товари постачальників, чия відстрочка по платежах дозволяє забезпечувати утримання їх товарів на складі до моменту наступної покупки, але з більше. У групу S потраплять товари постачальників, на купівлю яких нашій компанії доведеться вкладати власні оборотні кошти. Як правило, це постачальники, що працюють за передплатою, та з довгим терміном постачання товарів.

За оборотністю чи прибутковістю умовно розділимо товари на три групи: A, B та C. До групи A потраплять найбільш ходові товари, до групи B – середні за попитом та оборотністю, що залишилися – група C. Складемо матрицю.

Таблиця 1

QRS-ABC-аналіз товарних запасів

	A	B	C
Q	AQ	BQ	CQ
R	AR	BR	CR
S	AS	BS	CS

AQ – це товари, закупівлі та утримання яких не потребують власних оборотних коштів. Страховий запас щодо них нам нічого не коштуватиме. Є ще група AS – товари, які також добре продаються, але з «проблемними» постачальниками, які поки не отримують передплату, нічого нам заздалегідь не відвантажать, та ще й постачання має досить тривалий термін. Можливо, варто спрямувати кошти на створення страхового запасу саме за товарами цієї групи. По товарах із групи CQ можна замислитися, а чи потрібний страховий запас, адже товари не ходові, а постачальники з розряду «кращих».

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Таким чином, грамотне формування та управління страховими запасами товарів в магазині, в тому числі і з врахуванням товарознавчих характеристик самих товарів, забезпечує роздрібним торговцям стабільну та безперебійну торгівлю. Проте, варто пам'ятати, що страховий запас складу – це не тільки підстраховка, а й немінучі витрати, які не завжди окупляються. Тому ми пропонуємо наступні кроки щодо економії на страховому запасі: збільшуйте або зменшуйте горизонт планування або частоту постачання, підвищуйте дисципліну постачальників, агрегуйте дані щодо кількох товарних позицій, збільшуйте кількість доступної статистики у часі за рахунок статистики продажу товарів-аналогів, агрегуйте історію продажів за кількома складами. Ці способи допоможуть скоротити кількість зайвих запасів на складі, не зашкодуючи якості обслуговування, обсягам продажу та спокою підприємця.

Література

1. Міщук І.П. Організація торгівлі : підр. / І.П. Міщук, В.М. Ребицький, С.І. Рудницький, Ю.М. Хом'як, В.В. Апопій ; під заг. редакцією Апопія В.В. – 3-є вид. – Київ : Центр навчальної літератури. – 2019. – 632с.
2. Учні матеріали та реферати. Роль товарних запасів у забезпеченні стійкості товарного асортименту: 2016–2021. URL : <http://um.co.ua/10/10-10/10-106056.html>.
3. Учні матеріали та реферати. Управління товарними запасами на складах оптових торгових підприємств і в магазинах: 2016–2021. URL : <http://um.co.ua/10/10-10/10-106057.html>.
4. Інновації в торгівлі – CHM Software. Товарні запаси: як автоматизувати і керувати ефективно? ChameleonSoft 2008–2021. URL : <https://chm-s.com/ua/blog/tovarni-zapasi-yak-avtomatizuvati-i-keruvati-efektivno>.
5. Дразниця С.А. Концепція управління асортиментом товарів і стимулювання їх продажу в мережових структурах / С.А. Дразниця, Ю.О. Островська // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – Хмельницький : ХНУ, 2019. – № 5.– С. 107–111.

References

1. Mishchuk I.P. tain. Orhanizatsiitorhivli. Pidr. 3-ye vydannia. / I.P. Mishchuk, V.M. Rebytskyi, S.I. Rudnytskyi, Yu.M. Khomiak, V.V. Apopiia (pidzah. redaktsiieiApopiia V.V.).– Kyiv: Tsentnavchalnoiliteratury. – 2019. – 632s.
2. um.co.ua - uchbovimaterialyareferaty. Roltovarnykhzapasiv u zabezpechennistikostitovarnohoasortymentu: 2016-2021. URL: <http://um.co.ua/10/10-10/10-106056.html>.
3. um.co.ua - uchbovimaterialyareferaty. Upravlinniatovarnymyzapasamynaskladakhoptovykhtorhovyykhpriemstvi i v mahazynakh: 2016-2021. URL: <http://um.co.ua/10/10-10/10-106057.html>.
4. Innovatsii v torhivli - CHM Software. Tovarnizapasy: yakavtomatyzuvaty i keruvatyeфективно? ChameleonSoft 2008-2021. URL: <https://chm-s.com/ua/blog/tovarni-zapasi-yak-avtomatizuvati-i-keruvati-efektivno>.
5. Drazhnytsia S.A. Kontseptsiiupravlinniaasortymentomtovariv i stymuliuvanniyikhprodazhu v merezhevykhstrukturakh. / S.A. Drazhnytsia, Yu.O. Ostrovska. // Herald of Khmelnytskyi National University. Seria: Ekonomichni nauky. – Khmelnytskyi: KhNU.– 2019. №5.– S. 107-111.

Надійшла / Paper received: 17.11.2021

Надрукована / Printed: 30.12.2021